

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.ko@regeringskansliet.se

Stockholm 2022-02-15
Dnr NFH 2021-335

Remissvar *Från kris till kraft - återstart för kulturen SOU 2021:77*

Bakgrund

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH), myndighet under kulturdepartementet med Tillväxtverket som värmyndighet väljer att svara ur ett slöjd- och hantverksperspektiv. Slöjd- och hantverksområdet är enligt SOM undersökningen ett av de största kulturområdena med cirka 3, 5 miljoner svenskar som sysslat med handarbete/hantverk minst en gång senaste 12 månaderna. Sett till parametrar som subjektiv klass, hushållsinkomst, utbildningsnivå, hälsa och fördelning stad/land så är skillnaderna små, alltså ett område som spänner över alla kategoriseringar och engagerar 50% av befolkningen 16-85 år. Statistiken ovan och ambitionen att åtgärda strukturella problem till trots så kan NFH konstatera att området marginaliseras även i detta betänkande.

Enligt utredningens "läsinstruktion" har NFH läst in yrkesverksamma inom slöjd- och hantverkssfären i ordet konstnär. Det är en problematisk instruktionen då den inte följs upp i lagda förslag, då är konstnärer konstnärer och ingenting annat.

NFH hade önskat att en analys av vad utökningen av myndighetens budget under 2021 inneburit för slöjdområdet samt yrkesverksamma och företag. Insatser som gjorts kommer som det ser ut nu inte med i bedömningsunderlag för beslut om framtida satsningar.

Myndigheten har även läst utredningen genom ett raster av hållbarhetsfrågor och de nationella kulturpolitiska målen.

NFH ingår i Kulturrådets samverkansråd och svarar även ur det perspektivet, vilket bland annat innebär tät kontakt med landets regioner, regionala konsulenter och utvecklare inom området *främjande av hemslöjd* vilket omfattar såväl näring som kultur.

Sammanfattning

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) ställer sig positiv till utredarens intention att i samband med återstarten även åtgärda strukturella problem. Att tillskapa en ökad likställighet mellan olika kulturområden och dess utövare skulle kunna vara en sådan åtgärd. NFH anser att slöjd som praktiskt utövat kulturarv i hög utsträckning fallit mellan stolarna under pandemin och i utredningen vilket skulle kunna ses som ett strukturellt problem då slöjd och hantverk är en av de mest utövade kulturverksamheterna i Sverige.

Det finns ett momentum i krisen och dess konsekvenser som skulle kunna användas till att åtgärda strukturella problem och uppmärksamma samhällsförändringar som uppstått under pandemiperioden snarare än att bara återställa och stärka befintliga strukturer.

7.2.1 Återstartsstipendier

I slöjd och hantverkssfären är projektbidrag det sätt stöd förmedlats på. Under pandemin har NFH ställt enkätfrågor till yrkesverksamma slöjdare och hantverkare om vilken typ av stöd man föredrar och eftersom merparten är egenföretagare så har en överväldigande andel svarat att man vill ha projektbidrag vilket också är vad som utbetalats av NFH under pandemin. I en enkät 2020 svarade 91% att projektbidrag var den stödform man föredrog jämfört med stipendier, riktade fortbildningar och stöd med nätverk/branschorganisation. Mot bakgrund av ovanstående förordar NFH att slöjd- och hantverkssektorn fortsatt tilldelas projektbidrag även i återstartssyfte.

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) ställer sig bakom förslaget med återstartsstipendier till de kulturområden där det är kutym, men ser det som problematiskt att frågan kring stipendiernas negativa socialpolitiska påverkan inte lösts.

Stipendier är oftast skattefria vilket innebär att den som uppbär stipendiet inte betalar skatt men inte heller kan ta del av de sociala trygghetssystemen. Stipendier kan sägas dra ut skattemedel ur systemen. NFH ställer sig bakom **7.5.1 Utred hur stipendier ska hanteras i trygghetssystemen** och poängterar det önskvärda i att fria kulturarbetare kan hanteras så likvärdigt som möjligt i denna typ av frågor oavsett vilken genre man verkar i.

7.2.2 Nationellt återstarts- och utvecklingsstöd

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) ställer sig bakom förslaget till nationellt återstarts- och utvecklingsstöd, med invändningen att 1 mkr till NFH förväntas räcka till enskild kulturverksamhet men också till projekt som gagnar hela området. Under 2021 tillfördes Nämnden för hemslöjdsfrågor 2 mkr som myndigheten använde som projektmedel till företrädesvis yrkesverksamma utövare och företagare. Detta skedde mot bakgrund av att extremt lite av de krismedel som fördelades till Kulturrådet och Konstnärsnämnden landade hos

professionella utövare av slöjd och hantverk. Det är otvetydigt så att utövare inom kulturarvsfältet missgynnats såväl innan som under pandemin. NFH föreslår att nationellt återstarts och utvecklingsstöd till NFH minst uppgår till minst 2 mkr och permanentas från och med 2024 utan utpekade ändamål.

Nämnden för hemslöjdsfrågor anser även att myndigheten bör tillföras medel för ett stärkande av arrangörsledet inom slöjd- och hantverksområdet på samma sätt som föreslås under **7.3.1 Stärk stödet för den fria kulturen**. Skrivningarna som avser stöd till arrangörer är i högsta grad tillämpliga på slöjd- och hantverksområdet som utöver hemslöjdskonsulenter i hög grad saknar arrangörsled.

7.2.2 Förstärkning för utveckling och återstart inom kultursamverkansmodellen

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) ställer sig bakom förslaget att stärka Kulturrådets budget med 100 mkr 2022–2023, särskilt med inriktning på kulturområden med svaga strukturer. NFH anser att *främjande av hemslöjd* inom ramen för samverkansmodellen är en svag struktur. I flera regioner är främjande av hemslöjd kopplat till form, konsthantverk med mera och tangerar bild och formområdet. Främjande av hemslöjd motsvarar i ekonomiska termer ca 0,7% av medlen i modellen och saknar i princip institutioner.

7.2.3 Kulturcheckar som stimulansstöd

Nämnden för hemslöjdsfrågor tror inte att kulturcheckar är det mest optimala sättet att stimulera kulturlivets återstart, inte heller ett sätt att sänka trösklarna för ovana kulturkonsumenter i någon större omfattning. Resurserna bör riktas tydligare för att göra verklig nytta.

7.3.3 Stärk kultursamverkansmodellen

Nämnden för hemslöjdsfrågor ställer sig bakom förslaget att permanent från och med 2024 förstärka den statliga finansieringen av kultursamverkansmodellen med 100 mkr.

7.3.4 Stärk förutsättningarna för civilsamhällets aktörer

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) anser att även NFH bör få en förstärkning av anslaget för fördelning till kulturpolitiskt viktiga ändamål, så som riksorganisationer inom civilsamhället samt nationella minoriteters kulturverksamhet. Alternativt bör Kulturrådet fördela dessa medel till samtliga kulturområden. Slöjd och hantverk väger tungt i minoriteters kulturverksamhet och kräver en långsiktig och stabil finansiering för att bidra till uppnåendet av delaktighetsmålet. Riksorganisationer kommer dessutom att vara viktiga i tillhandahållande och spridning av föreslagna digitaliseringsinsatser inom kulturarvssektorn (se **7.6.1**).

7.6.1 Digitalisera kulturarvet

Nämnden för hemslöjdsfrågor ställer sig mycket positiva till att Riksantikvarieämbetet föreslås få i uppdrag att ta fram formerna för digitalisering av kulturarvet. Ett samlat grepp som innebär att även små aktörer skall ha möjlighet att ta del av gemensamma resurser som byggts upp. Gemensam infrastruktur för resurseffektivitet är ett måste. Rätt hanterat kan digitaliseringen av kulturarvet bidra till såväl delaktighetsmålets som samhällsmålets uppfyllande. Det är av stor vikt att Riksantikvarieämbetet beaktar det immateriella kulturarvet i digitaliseringsarbetet och ser slöjdsfären som en viktig upprätthållare av det praktiskt utförda och levande kulturarvet.

7.7.3 Utveckla och samordna politiken för kulturella och kreativa näringar

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) ser mycket positivt på att utformandet av en nationell KKN strategi har påbörjats. NFH är även mycket positiva till att satsningen genomförs sektorsövergripande mellan närings-, kultur- och utbildningsdepartementen. För delaktighetsmålets uppfyllande är följande citat (sidan 260) extremt viktigt med tillägget att beroende på kulturområde ser utbildningsstrukturen helt olika ut och Kulturskolan täcker i princip bara musikområdet.

”I utvecklingsområdet utbildning, kompetensförsörjning och talangutveckling ingår att se över utbildningstrappan inom kulturområdet och hur fler talanger ska kunna överbrygga gapet mellan kulturskolan och konstnärliga högskoleutbildningar.”

7.7.4 Utveckla statistik och analys

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) anser det mycket angeläget att förslaget genomförs samt att regeringen fastslår att ett utpekat statistikansvar för slöjd- och hantverksområdet skall ingå i förslaget liksom att samråd skall ske med NFH. I frågan om statistik ingår att hantera för området lämpliga SNI koder. NFH har under ett antal år påpekat att den senaste statistiken som tagits fram avseende slöjd- och hantverk som näring är från 2008 (Nutek) och mycket har förändrats sedan dess. Kreametern pekar ut slöjd- och hantverksområdet som ingående i KKN, men så länge statistik saknas innebär det i praktiken ett utanförskap för slöjdsektorn.

7.8.1 Förbättra kulturskolornas möjlighet till långsiktigt utvecklingsarbete

Nämnden för hemslöjdsfrågor står helt bakom tanken på en kulturskola som introducerar barn och unga till konstnärligt utövande och skapande kultur. Bytet av namn till kulturskola har inte nämnvärt påverkat det faktum att merparten av verksamheten utgörs av musik/scenkonst. Om det är svårt att differentiera och vidga den befintliga verksamheten, vilket var en utgångspunkt och ett krav ifrån staten, bör det övervägas inom vilka infrastrukturer och finansieringsformer

barn och ungdomar intresserade av andra kulturområden kan introduceras till kulturell verksamhet och därmed ett möjligt framtida yrkesliv.

7.10.2 Utred hur kultursamverkansmodellen kan utvecklas

Nämnden för hemslöjdsfrågor (NFH) ingår i det samverkansråd som bistår Kulturrådet i arbetet med samverkansmodellen och ställer sig inte bakom utredningens förslag om en utredning. NFH anser att det finns goda möjligheter för de i modellen ingående parterna att diskutera, utveckla och förnya inom givna ramar. Vilka de i modellen ingående parterna är beslutar regeringen. Arbetet med modellen har utifrån NFHs statliga perspektiv utvecklats rätt rejält under senare år med utökade dialogtillfällen på olika nivåer inom och mellan både politik och förvaltningssfären. Modellen är fungerande och särskilt nu när staten under pandemin tillfört stora extra resurser vilka ger möjlighet till viss utjämning av initiala obalanser regioner emellan.

Långsiktighet efterfrågas vilket står i stark kontrast till det sedan 2011 aldrig sinande flödet av rapporter som påpekar att utvecklingstakten inom modellen varit för låg.

Statlig bidragsgivning till regional kulturverksamhet är en del av statlig kulturpolitik och kan inte helt lämnas över till regionerna, liksom regioner och kommuner endast till del skall vara styrda av staten. Det finns också en poäng med ett delat ansvar och med en viss tröghet till skydd för bidragsmottagande institutioner.

Att inte utreda innebär inte att allt "skall förbli vid det gamla" och goda möjligheter till utveckling finns inom modellen, men det måste poängteras att ett tungt ansvar vilar på Kulturrådet som är förvaltare av modellen att särskilt anstränga sig inom de kulturområden myndigheten inte själv har expertkompetens inom.

I samverkansmodellen har kulturarvs- och konstnärsfälten lagts samman och bedöms i viss utsträckning efter samma mallar, något som även gäller vid publicering av rapporter.

Perspektivet är i hög grad konstnärsfältets och de kulturområden som faller inom ramen för kulturarv gynnas inte av detta.

Huruvida medlen till Kulturskolan bör kanaliseras via samverkansmodellen bör ses över men principen för modellen var initialt att samla statens olika bidrag till regional kultur i en koffert. Nu går pengarna till kommunerna inte regionerna, om pengarna fördelades via samverkansmodellen skulle fördelen kunna vara att regionerna skulle kunna ha ett regionalt samverkansansvar för samtliga kommuners kulturskolor inom respektive region.

Remissvaret har beretts av Nämnden för hemslöjdsfrågors kanslichef Friedrike Roedenbeck och därefter beslutats på nämndmöte 22-02-15.